

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันในสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หมายถึง วิถีชีวิตของสังคมซึ่งประกอบไปด้วยระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีทั้งส่วนที่เป็นธรรมชาติและสิ่งสร้างสรรค์ของมนุษย์ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2537 : 7) ความคิด ความรู้สึก และความเชื่อของคนทั้ง 3 ประการนี้ เป็นผลที่มาจากใจ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมลักษณะดังกล่าวแล้วนั้น เป็นนามธรรมไม่มีตัวตน มองเห็นไม่ได้ แต่สิ่งที่ใจแสดงออกมาให้เห็นได้ คือ พฤติกรรมสังคม วาจาท่าทาง กิจกรรม และผลผลิตที่เกิดจากกิจกรรมสิ่งทีกล่าวมานี้ เป็นส่วนสำคัญที่เข้าไปแทรกซึมและประกอบเป็นวิถีชีวิต (Way's of Life) ของคนตั้งแต่เกิดโดยไม่รู้ตัว มนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ จะต้องมีความสัมพันธ์กับคนอื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น ในขณะที่มนุษย์สร้างความสัมพันธ์นั้น มนุษย์ได้เรียนรู้ระบบความสัมพันธ์ ซึ่งระบบความสัมพันธ์ที่ได้รับโดยการเรียนรู้จากสังคม และการถ่ายทอดเพราะระบบความสัมพันธ์นี้ ไม่ได้สร้างขึ้นใหม่ทุกชั่วอายุคน แต่มักรับระบบความสัมพันธ์ที่ตกทอดกันมาจากอดีตทั้งนี้เพราะเป็นไปไม่ได้ที่จะมีการสร้างระบบความสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่โดยไม่มีพื้นฐานมาจากอดีตเพราะระบบความสัมพันธ์ หรือวัฒนธรรมมีความซับซ้อน ต้องอาศัยการปลูกฝังถ่ายทอดเป็นระยะเวลายาวนาน (นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2532 : 99 – 101) ระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่รอบตัวเราเหล่านี้ มนุษย์ได้แสดงพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิตออกมาในระบบเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนา ความเชื่อ การแพทย์และสาธารณสุข ระบบสื่อสาร ศิลปะและนันทนาการ (งามพิศ สัตย์สงวน. 2532 : 60)

มรดกของไทยในอดีตไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การกินอยู่การศึกษาหาความรู้ การปกครอง การทำมาหากิน ความเชื่อ และความคิด สิ่งเหล่านี้ได้สั่งสมมาอย่างยาวนาน โดยมีประเพณีเป็นสิ่งที่ตกย้ำให้แข็งแกร่ง แต่บางครั้งวัฒนธรรมสามารถผสมผสานกลมกลืนกันเป็นวัฒนธรรมใหม่และรวมกันอยู่ภายใต้วัฒนธรรมไทย (วิรัตน์ บัวขาว. 2537 : 3) สภาพของสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วอันมีผลกระทบต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ก่อให้เกิด

การแข่งขันในสังคมมากขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ที่มีแต่สภาพการรีบเร่ง นับถือความเจริญทางด้านวัตถุ เกิดการแข่งขันเพื่อให้ได้กำไรในการผลิตมากขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัด เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการ และระบบสื่อสารรวมทั้งการที่ประเทศไทยมีการติดต่อสัมพันธ์กับประชาคมโลกอย่างกว้างขวาง การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ทำให้บุคคลและสังคมปรับตัวตามไม่ทัน และก่อให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนาในหลายลักษณะทั้งในด้านความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาวัตถุกับการพัฒนาจิตใจระหว่างการใช้กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างการให้ความสำคัญแก่วิทยาการสมัยใหม่และวัฒนธรรมภายนอกชุมชนกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งระหว่างการพัฒนาอาศัยกันกับการพึ่งตนเอง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2536 : 162)

ยุคนี้ เป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร “Information Age” ระบบข่าวสารและการติดต่อเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก กระแสวัฒนธรรมจากต่างประเทศจึงหลั่งไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็วและไม่หยุดยั้ง ก่อให้เกิดปัญหาทางวัฒนธรรมทั้งในขั้นรุนแรงและขั้นวิกฤตหลายประการ ปัญหาวัฒนธรรมขั้นวิกฤตนี้มิได้เกิดเฉพาะสังคมไทยเท่านั้นแต่กำลังเป็นปัญหาอันใหญ่หลวงของสังคมโลกที่มีพัฒนาการทางเทคโนโลยีและก้าวหน้าทางวัตถุสูงโดยไม่คำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรม สหประชาชาติและองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) จึงได้ประกาศช่วงปี 2531 – 2540 เป็นทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรม (World Decade for Cultural Development 1988 – 1997) โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประเทศสมาชิกได้มองเห็นความสำคัญของวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2537 : 3) เฉกเช่นการสร้างสังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดตราดให้มีความเข้มแข็งได้นั้น จะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญหลากหลายประการ เพราะประชาชนจังหวัดตราด มีพฤติกรรมที่แสดงความเป็นตัวของตัวเองได้เด่นชัด มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างเป็นตัวของตัวเองมาก เพราะลักษณะภูมิประเทศมีความอุดมสมบูรณ์ คือมีทรัพยากรทางทะเล สวนผลไม้ สวนยางพารา อาชีพทางเกษตรกรรมต่างๆ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางด้านเกษตร ต้องทำงานแข่งกับดินฟ้าอากาศ จึงส่งผลให้มีวิถีชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ การรวมตัวกันทางสังคมจะเป็นไปได้ค่อนข้างยากลำบาก และไม่ก่อให้เกิดความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษา ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ เริ่มหดหายไปตามกาลเวลา ผนวกกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามามีบทบาทกับวิถีชุมชน มีการนำวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาในการดำรงอยู่ ทำให้สังคม และวัฒนธรรมเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง

จากสภาพปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ทำให้สังคมไทยต้องสูญเสียคุณภาพชีวิต คุณภาพสังคมและจะสูญเสียเอกลักษณ์ของความเป็นไทยไปในที่สุด หากไม่ได้รับการยับยั้ง และแก้ไขก่อนที่จะเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงดังกล่าวอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ พระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับวัฒนธรรมว่า “การรักษาวัฒนธรรมคือ การรักษาชาติ” และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับได้ตราข้อความไว้ว่า “รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ” (กรมวิชาการ. 2534 : 55 – 58) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ทรงลำบากตรากตรำพระวรกาย เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทุกๆ ด้าน (จำเริญ เสกธีระ. 2534 : คำนำ) งานวัฒนธรรมเป็นหน้าที่ของสาธารณชนหรือเป็นภารกิจของสังคมร่วมกัน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นหน่วยงานกลางในการประสานการดำเนินงานวัฒนธรรมระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน และประชาชนรับนโยบายของรัฐบาลมาปรับไปสู่ภาคปฏิบัติ แล้วส่งทอดไปสู่ประชาชนไทยทั้งประเทศ ความสำเร็จของการรณรงค์จึงมียุทธศาสตร์อยู่ที่ “มวลชนทั้งประเทศ” ภารกิจหลักในการรณรงค์ คือ การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม ซึ่งมีดังนี้ คือ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2537 : 34 – 35) เหตุนี้พระครูวิมล โสมนันทน์ เจ้าอาวาสวัดท่าโสม จังหวัดตราด มีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมให้เข้มแข็ง คนในสังคมชนบทควรอยู่อย่างมีความสุข และอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานคุณธรรม พัฒนาสังคมและชุมชนให้มีสันติสุขอย่างยั่งยืน รักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้เล็งเห็นความสำคัญของการรณรงค์ด้านวัฒนธรรม การรักษาและการสืบทอดทางวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป โดยการบริหารจัดการศูนย์ฯ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงมีความสนใจศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด ตามกรอบงานของศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดตราด เพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมฯ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐบาล กระทรวงวัฒนธรรมให้คงอยู่และเจริญยิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของสมาชิกต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ทราบถึงระดับความคิดเห็นของสมาชิกต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด
2. ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด
3. ได้ทราบถึงข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไขปัญหา ในการพัฒนาบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

ขอบเขตของกรวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกต่อประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด โดยการนำหลักพื้นฐานการบริหารจัดการ 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) บุคลากร (Man) (2) งบประมาณ (Money) (3) การบริหารงานทั่วไป (Management) (4) วัสดุอุปกรณ์ (Material) (5) คุณธรรมและจริยธรรม (Morality)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด

3. ขอบเขตด้านประชากร

ด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สมาชิกศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน จากทั้งสิ้น 5 หมู่บ้าน คือ บ้านท่าโสม บ้านละมับ บ้านสลัก บ้านอ่างกะปอง บ้านน้ำตก จำนวน 675 คน

4. ด้านเวลา

การศึกษาครั้งนี้มีระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลสนามตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2552 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2553

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน หมายถึง ชุมชนนำร่องโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน

คณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน หมายถึง คณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด ที่ได้รับคัดเลือก ตามระเบียบศูนย์ฯ

การบริหารจัดการ หมายถึง วิธีการทำงาน หรือรูปแบบการทำงานของคณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์ฯ ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด

ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศูนย์ฯ หมายถึง ระดับขีดความสามารถในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่

ทุนทางสังคม หมายถึง ลักษณะโครงสร้างทางสังคม ทั้งที่เป็นระบบคุณค่าเดิมที่ผ่านการสั่งสมเรียนรู้ของชุมชน และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการทำงานพัฒนา หมายถึง กระบวนการหรือเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานเพื่อทำให้งิจกรรมในการพัฒนาประสบความสำเร็จ

กลุ่มองค์กรที่ดำเนินการ หมายถึง องค์กรชาวบ้าน ช่างประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มวิชาชีพ นักวิชาการ ที่ดำเนินกิจกรรมสร้าง เสริมและพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาคมของชุมชน

สมาชิกศูนย์ฯ หมายถึง บุคคลที่สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกในศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ต.ท่าโสม อ.เขาสมิง จ.ตราด

ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการศูนย์ฯ ของคณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์ฯ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้มีมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการบริหารทรัพยากร โดยยึดทฤษฎี 4 M (ปิยธิดา ตรีเดช. 2531 : 17) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ

1.1 ด้านบุคลากร (Man) ประกอบด้วย อัตรากำลังของบุคลากรที่ศูนย์ฯ มีเพียงพอหรือไม่ การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงาน การกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรระดับปฏิบัติงาน ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์ฯ การจัดเตรียมความพร้อมของบุคลากรระดับปฏิบัติงาน

1.2 ด้านงบประมาณ (Money) ประกอบด้วย การจัดทำแผนการบริหารงบประมาณ ประจำปีของศูนย์ฯ การติดตามงบประมาณที่ดำเนินงานตามแผน การประเมินผลการใช้งบประมาณ มีความสอดคล้องกับงบที่จัดสรรหรือไม่

1.3 ด้านวัสดุสิ่งของ (Material) ประกอบด้วย ความพร้อมของวัสดุสำนักงานในการให้บริการต่างๆ

1.4 ด้านการบริหารจัดการ (Management) ประกอบด้วย การกำหนดสายการบริหารที่ชัดเจน ความรวดเร็วในการติดต่อประสานงาน การกำหนดลักษณะงานในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน การประเมินผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานพร้อมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่ประสบในการดำเนินงาน สามารถกำหนดผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆ ได้อย่างชัดเจน บรรลุเป้าหมาย

การศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำเอาทฤษฎี 4 M มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า เพราะเห็นว่าทฤษฎีนี้นิยมใช้ในการบริหารงานในภาครัฐหรือการบริหารองค์การที่ไม่แสวงหาผลกำไร (Non – Profit Orientation) เพราะปัจจัยทั้ง 4 เป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหาร เหตุนี้จึงเป็นที่ยอมรับกันว่าทรัพยากรพื้นฐานในการบริหารจัดการมีอยู่ที่ประการดังกล่าว